

I G A N D E K O M A G A I A

Euskara eztabaidagai

Fernando Lazaro Carreter, Espainiako Hizkuntz Akademiako burua, Felipe Gonzalez bidalitako gutun batean, «lelebitasun erreala» bultzatzeko eskatu zion, gaztelaren ezagutza bermatze aldera.

Paulo Agirrebaltzategik euskararen normalkuntzaren aurkako hainbat eratako erasoekin pare jartzen du gutunaren edukia eta Pello Salabururen ustez Akademiak ez du hemengo egoera ezagutzen.

Datorkigun gerra... eta behar dugun bakea

HIZKUNTZ politikari buruzko hainbat aldarrikapen, protesta, iritzi eta eskabideren artean, irakurria dut Xabier Kintanak argitaratu berri duen artikulua, 'Datorkigun gerra' titulupean. Larria da Xabierren garrasia. Beldur berak nauka hartua ni neu ere: hizkuntz gatazkarenak, hizkuntz gerrarenak! Baina atzera eragin dakigukeen belduraren kontra jarri behar aurrera egiteko beharrezkoa dugun hizkuntzazko bakearen xedea. 'Convivencia lingüística' titulua rekin argitaratu du egunkari batek Erret Akademia Espainoleko lehendakariak Madrigo gobernuburuari idatzita dion gutuna. Hizkuntz komunitaren arteko 'harmonia' bilatzera omen dator. Baina iraintzat hartu du Xabierrek dokumentua.

Estatu espainolean gaztelaniaz gain beste hizkuntzak mintzatzen diren Herrietan hark duen arriskuak, diglosian erortzekoak, kezkatzen ditu akademikoak—hori denen izenari idatzita gutuna—. Erdaldunen eskubideak ere arriskutan ikusten dituzte. Ondorioz, hizkuntzen arteko harmoniarako, neurri legal eta politikoak eskatzen dizkiote Madrigo gobernuari.

DOKUMENTUA irakurtzen hauxe izan dut lehen gogoeta: Euskaltzaindiak sinatzeko moduko gutuna defa ia erabat; euskararen egoeratik idatziz, jakina. Hala ere, irauketa-operazio hori egitean, funts-funtszko diferentzia aurkituko luke erdian. Erdal akademikoak gaztelania ezagutzea espainol guztientzat legez obligaziozkoa izatean oinarritzen dira beren dokumentuan; euskaltzainek, berriz, euskara jakitea euskal herritarrek borondatezkoa dutela—eta gaztelania ezagutzea obligaziozkoa— esatetik abiatu beharko lukete. Erabateko aldea dago hor: erdal akademikoak oinarritzat hartzen duten Espainiako Konstituzioaren 3. artikuluan dago, hain zuzen, beraiek kezkatzen dituen diglosiaren euskarri legala: euskararen kontrakoak, jakina. Horregatik barkatuko didate akademikoek, beren dokumentuan, Euskal Herriatik begiratuta objektiboki fariseismoa aurkitzen dugula esaten badut. Euskal Herrian ondo dakigu zein hizkuntzak jasan duen eta jasaten duen diglosiaren gaitza. Akademiakoak, ordea, ez datozkigu euska-

raren defentsan, gaztelaniarenean baizik.

GUTUNAK gobernuari egiten dion eskabide konkretu batek utzi nau bereziki txundituta; sei puntukoak, irriti eta telebistari buruzkoak. «Disponer que las emisoras de radio y televisión dependientes del Estado emitan preferentemente en la lengua común, coordinándose de tal modo que quienes no conocen otro idioma puedan sintonizarlas a cualquier hora del día o de la noche. Imponer igualmente a las emisoras privadas una programación mínima en castellano, a horas razonables». Zinez Euskal Herriaz ari ote dira? Baten batek salatu beharko lieke akademikoiei hemengo irriti-telebista ofizialen jokabidea euskarari dagokionez; eta hemengo irriti-telebista pribatuaren erdarazko eta euskarazko orduen kontuak erakutsi. Eta... Madrigo

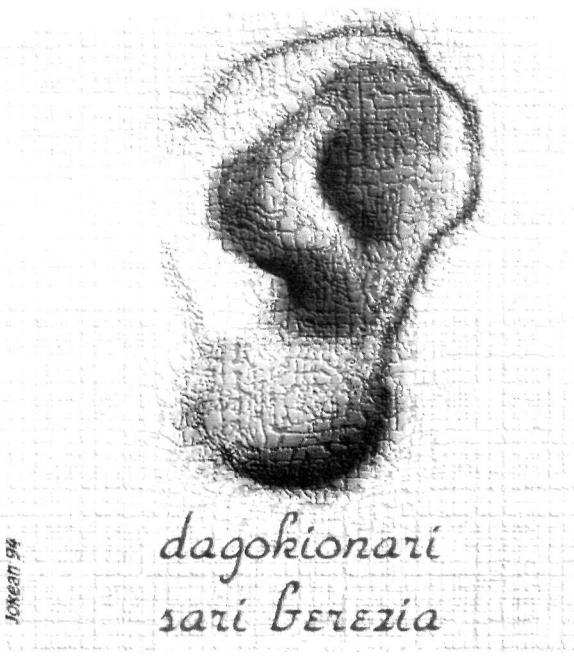
goburuak sartzerik baldin badu, komunikabide pribatuetako hizkuntzaren erabilera eraentzen, gobernu autonomoek ere—Gasteizkoak eta Nafarroakoak— ahalmena beharko dute, euskararen erabilera Herri honetan eraentzeko. Gai oso garrantzizkoa dugu hemen eztabaidarako; heldu beharrezkoa, euskararen normalkuntzarako politika serioa egingo bada.

Ezin dut irakurri akademikoek gutuna azken aldiari Euskal Herriaren euskararen normalkuntzaren aurkako hainbat eratako erasoetatik aparte. Taktika nabarmena du erasoaldiak. Aurrenik, hizkuntz gatazka salatzen da eta horren interpretazioa erabat nahastena eta bihurtzen: erdalduna omen dago zapaldua, alegia; ondoren, zapalkuntza horren erruduna salatzen da: euskaldunak, «erradikalak» eta bestelakoak, eta horiei begira egiten omen den hizkuntz poli-

tika; hirugarrenik, gatazka hori puztu egiten da bestelako interes politikoengatik, jakinik ere gizartearen gehiengoak besterik pentsatu eta nahi duela (matrikulazioak, inkestean emaitzak, eta abar lekuko), eta jakinik, adibidez, gutxiengo oso txikia dela funtzionariaren arazoa ipini dutenak; azkenik, mehatxu politikoen bidez eta komunikabideen bitartezko bonbardaketarekin, herrian zalantza sortu nahi dira, eta administrazioari atzera eragin orain arteko minimozko hizkuntz politikatik ere. Akademiako gutunak erasoaldi horri eustera datorrela ematen du.

HORREN aurrean, herriarrok eta erakunde publikoek, irekitasun eta malgutasun eta guzti, baina errudun-komplexurik gabe, argi behar dugu eduki euskararen berreskurapen osoaren helburua; horri begira konfiantzari eutsi behar diogu, konfiantza zabaldu behar dugu. Gatazka-arazoa ez da euskara, ezta horren normalkuntza ere; erdararen erabateko gailentasuna izan da eta da oraindik funtsean gatazka-arazoa, eta euskararen normalkuntzaren aurka daudenena. Beharrezkoa dugu hizkuntz bakea. Hizkuntz eskubideak betietzen datza, ordea, hizkuntzazko bakea lortzeko bidea. Lehen gogoetara itzuliz, pareko erantzuna behar du Akademiaren gutunak, Euskaltzaindiak emana: *ad hominem*, haren argumentazio guztia irauliz eta euskararen ikuspegitik eginez; abiapuntuan edo azkenburuan Konstituzioaren 3. artikulua salatu eta aldatzea eskatu beharko luke.

PAULO AGIRREBALTZATEGI
EKB-KO LEHENDAKARIA

ZIN DUT IRA-
KURRI AKADEMI-
KOEN GUTUNA
AZKEN ALDIAN
EUSKAL HERRIAN
EUSKARAREN
NORMALKUNTZA-
REN AURKAKO
HAINBAT ERATA-
KO ERASOETATIK
APARTE.

Espainiako Akademiaren hizkuntza kezkak

LEHENGO aldiari entzun nion norbaiti gizartearen arazo iturri eta konponbide txarreko gauraren bat aipatzekotan, hori erlijio eta hizkuntza arazoan kontua dela. Eta ez zitzaion, zinez, arrazoirik falta. Gure artean ere badakigu ongi aski, hurbildik, hizkuntzarenak ateratzen dituen zalapartak ez dituela gau bateko orduen joanek konponetzen. Orain berriki, ordea, Espainiako Akademia izan da sua berriz ere pizten saiatu dena. Gobernuak presidenteari berriki igorri izan dion gutun batean.

SEI puntu biltzen ditu idazki horrek, sarrera luze batean espainieraren eta hizkuntza 'vernakuloen' artean gertatzen diren zenbait tirabira aipatu ondoren. Esan dezadan bide batez 'vernáculo' hitzak—hau bera aski adierazgarria da— 'doméstico', etxean ibiltzeko alegia, adierazi nahi duela. Akademiak berak argitaraturiko hiztegi ofizialean ikus daitekeenez. Hauexek dira bada puntuak, labur-labur emanak:

- 1) Elelebitasuna bultzatu.
- 2) Espainiako hizkuntzen arteko onargarritasuna bultzatu.
- 3) Hiritar guztiek espainiera ikasi behar

dute, eta Espainiaren historia, geografia eta literatura landu.

4) Zenbait egoeratan (kontratuak, salerosketak, bankuak, e.a.) hizkuntza 'komuna' erabili.

5) Kaleetako errotoiluak elebidunak izango dira, inor ere galdurik egon ez dadin.

6) Estatuaren irriti-telebistetan 'batez ere' espainieraz egin.

Puntu horien azpian dagoena, idazkian ikus daitekeenez, espainieraren erabilera-kezka da, hizkuntza hau, nonbait, arisku-bizian baitago euskaraz edo katalanez, lekuko, mintzo garenek, egiten diogun erasoerakin. Gogora datorkidan lehenbiziko kontua da, edo RAELek ez duela hemengo egoera ezagutzen, edo paranoia, kezkarria bizi dela. Agian bi gauzak, zeren hitzietan berean 'vasco' zer den begiraraz badugu, 'vascondado' bezala, edo 'Beha Pirinioetako departamenduak biltzen duen Frantziako lurraldeko biztanle' bezala definitzen baita hitz hori. Jakina denez, urteak dira departamendu hori desagertu zela. Nafarroan ez da, oharitzen garenenez, euskaldunik Akademiarentzat.

Bestetik, espainiera arriskuan dagoela pentsatzea gaixotasunaren seinale da, paranoia. Eta eritasun horrek ez dakit baduenez erremedi errazik.

DOKUMENTUA kezkarria da: egia da horko puntu batzuk positiboak izan daitezkeela euskararentzat, baina beldur naiz ordea hor hizkuntzaren defentsa egin beharrene beste zerbaite defenditu nahi ote den. Zeren, zer da hor aipatzen den 'Espainiako literatura'? Atxagaren eleberria Espainiako literatura ote da? Espainiako hiritar katalanez edo galegoz idazten dutena ere Espainiako literatura ote da? Horien lanak ere bultzatzea eskatzen du Akademiak? Eta espainier hizkuntzaren defentsaren izenaren kanpoan uzten ditu Akademiak Espainiako literatura egiten ez duen Garcia Marquez, Vargas Llosa edo Isabel Allende?

AZPIMARRAGARRIA da benetan Espainiako kontzeptua dela-eta egiten duen defentsa. Gero harritzen dira euskaldunok Euskal Herriaz mintzatu nahi badugu, edo ETBn Euskal Herriko mapa agertzen badugu eguraldia aztertzeko orduan. Hizkun-

tza komuna erabili behar da: zein da, hortaz Andres Urrutia notarioak eta nik elkarren artean erabiltzen dugun hizkuntza komuna? Edo tratu bat egin behar badut beste euskaldun batekin, erdara erabili behar dut bada? 'Gure herrian galdurik' esaten da: nola sentitzen gara euskaldunok Gran Vian edo Dato kalean pasaiean ari garela? Zer sentitu behar dugu erdara hitusean ari diren irriti-telebista publikoetan euskara bultzatu nahi dugunok? Edo zer pentsatu behar dugu lezioak eman nahi dizkiguten horiek esaten dutenarekin. Espainiako agintariekin, gorenekin eta apalenekin, errazago badarabilte frantsesa edo ingeleza itxuraz dokumentuak defenditu nahi dituen Espainiako beste hizkuntzak baino? Ikusteko nago norik esaten dion egunen batean gure Errege poliglota horri eta bere familiarrekin ez duela oso urrun jo beharrik beste hizkuntza batzuk ikasteko. Erraz erabiltzen dituen beste hizkuntza asko ez bezala, Espainiakoak ere badirenak gainera.

PELLO SALABURU
EUSKALTZAINA ETA EHU-KO EUSKARA ERREKTOREORDEA